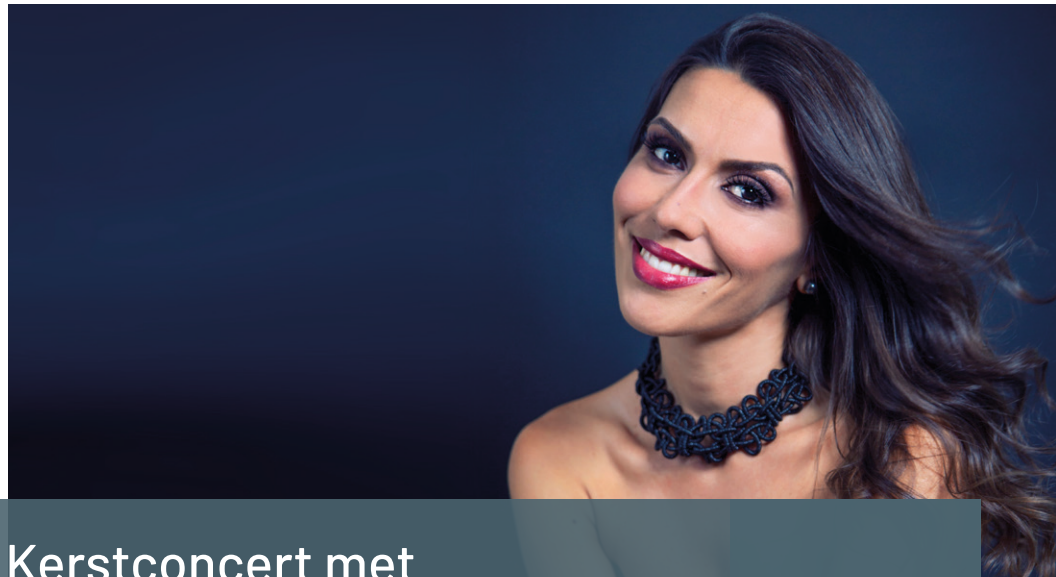

A portrait of Katarina Bradić, a woman with long dark hair, smiling and wearing a dark lace choker. The background is dark blue.

Kerstconcert met Mahlers Derde symfonie

Claus Peter Flor dirigent **Katarina Bradić** mezzosopraan
Consensus Vocalis koor (instudering Béni Csillag)
Kinderen uit het **Nationaal Kinderkoor** en het **Nationaal
Jongenskoor** (instudering Irene Verburg en Wilma ten Wolde)

16.12 Enschede
17.12 Arnhem
18.12 Apeldoorn
20.12 Nijmegen
26.12 Arnhem

programma

Gustav Mahler (1860-1911)

Symfonie nr. 3 in d

1. Abteilung:

I. Kräftig. Entschieden

2. Abteilung:

II. Tempo di menuetto

III. Comodo. Scherzando. Ohne Hast

IV. 'O Mensch! Gib Acht!'

V. 'Es sungen drei Engel'

VI. Langsam. Ruhevoll. Empfunden

Let op!

Dit is een concert zonder pauze

Deze concerten worden mede mogelijk gemaakt
door de Stichting Vrienden van Phion.

Orkest van
Gelderland
& Overijssel

toelichting

De wereld in een symfonie

‘Stel je een werk voor van zo’n omvang dat het eigenlijk de hele wereld weerspiegelt. Mijn *Derde symfonie* zal iets zijn zoals de wereld nog nooit heeft gehoord. In deze muziek vindt de hele natuur een stem.’ Dit schreef Gustav Mahler in 1896 aan zijn minnares, sopraan Anna von Mildenburg, toen hij de laatste hand legde aan het werk. Mahler overdreef niet: zijn *Derde symfonie* is tot op de dag van vandaag de langste symfonie uit het standaardrepertoire. Met ‘de hele natuur’ bedoelde Mahler niet alleen bomen, bloemen en dieren, maar ook de mensheid en God. Kortom: de hele wereld, alles moest klinken in de muziek van Mahler. Daarbij was niet alleen plaats voor het verhevene, maar ook voor het menselijke, soms zelfs het banale.

De muziek om de jonge Mahler heen bestond uit straatliederen, militaire marsen en fanfares.

Mahlers wereld was in diens jonge jaren nog aanzienlijk kleiner dan toen hij als volwassen componist met zijn symfonieën de hemel bestormde. Als kind woonde hij in een klein garnizoensstadje in Bohemen, dat toen deel was van het Oostenrijkse keizerrijk. De muziek om de jonge Mahler heen bestond uit straatliederen, militaire marsen en fanfares. Verdriet was er ook: op jonge leeftijd verloor hij acht broers en zussen. De vreugde en het verdriet uit zijn jeugd heeft hij veelvuldig in zijn symfonieën verwerkt.

Fanfares, stormen en een Griekse god

Mahler heeft aan verschillende titels gedacht voor zijn *Derde symfonie* en voor de verschillende delen, maar hij heeft er uiteindelijk niet een gebruikt. Hij zei daar zelf over: ‘Sinds Beethoven is er geen moderne muziek meer zonder programma, maar muziek is niets waard als je eerst moet uitleggen wat je erin moet ervaren. Je moet je oren en je hart meenemen, en de wil om je over te geven. Er blijft altijd een mysterie, zelfs voor de componist.’

Met het wilde einde van het eerste deel laat Mahler het optimisme zegevieren over de donkere passages.

Toch geven de oorspronkelijke titels een interessante inkijk in de gedachten van de componist. Een van de titels voor het werk was *Pan*. Dat is de Griekse god van de natuur, die tot grootse dingen in staat is. Ook betekent het in het Grieks ‘alles’, en dat was precies wat Mahler in zijn symfonie wilde laten horen. Het eerste deel was getiteld *Pan ontwaakt, de zomer stormt binnen*. Het ontwaken van Pan begint met acht (!) hoorns en omvatte oorspronkelijk het hele eerste deel. Later heeft Mahler het samen-gevoegd met het binnenstormen van de zomer, dat zich van een verre fanfare tot een opzwepende orkestmars ontwikkelt. Het is een goed voorbeeld van militaire fanfares die Mahler zo vaak in zijn stukken gebruikt. Als de storm gaat liggen, herinnert alleen tromgeroef vanachter de coulissen eraan dat de storm in deze symfonie nog niet definitief is gaan liggen. Met het wilde einde van

Het middendeel is wat stormachtiger, maar uiteindelijk eindigt het weer in rust en vrede.

het eerste deel laat Mahler het optimisme zegevieran over de donkere passages. Tot zijn eigen schrik schreef Mahler hiermee een eerste deel dat ruim een half uur duurt, met daarin enorme uitbarstingen. Hij besloot daarom het laatste, zevende deel weg te laten en het enkele jaren later te gebruiken als finale van zijn *Vierde symfonie*.

Wat Mahler verteld wordt

Na de 'lange Pause' die Mahler na het eerste deel voorschrijft, begint de tweede 'Abteilung' (sectie) van de symfonie, die bestaat uit de overige vijf delen. De delen twee tot en met vijf zijn relatief korte karakterstukken. Het tweede deel, met de oorspronkelijke titel *Wat de bloemen in de wei mij vertellen*, begint als een elegant menuetje. Het middendeel is wat stormachtiger, maar uiteindelijk eindigt het weer in rust en vrede. In de laatste maat citeert Mahler *Parsifal* van Richard Wagner. Aan het begin van het derde deel, *Wat de dieren in het bos mij vertellen*, spelen de houtblazers dierengeluiden met een pizzicatobegeleiding in de strijkinstrumenten. Vanachter het podium klinkt een posthoorn. De melodie lijkt sterk op het volksliedje *Ich bin der Altausseer Postillion*, waarin een postkoetsier zingt hoe mooi zijn paarden en wagen wel niet zijn. De trompetfanfare is vrijwel letterlijk een bekende Oostenrijkse militaire melodie.

In deel vier, *Wat de mens mij vertelt*, zingt de alt een passage uit *Also sprach Zarathustra* van Friedrich Nietzsche. De elf regels uit het boek worden door twaalf klokslagen van elkaar gescheiden. Het deel is een verstilde, nachtelijke meditatie over de mensheid. Vrijwel zonder onderbreking gaat het over in het vijfde deel, *Wat de engelen mij vertellen*. In dit deel grijpt Mahler terug op zijn eerdere werk *Des Knaben Wunderhorn*.

Alles doet ertoe. Het kleine, het grootse, het verhevene en het volkse.

Aanvankelijk zingen de mezzosopraan en het vrouwenkoor de tekst en imiteert het jongenskoor de klokken door 'bim-bam' te zingen. Later zetten de knapen het 'Liebe nur Gott' kracht bij. Het is een kort, vrolijk deel, dat alleen even serieus wordt wanneer Jezus zijn discipelen vraagt hem te volgen en te geloven in de vergeving door God. Het afsluitende zesde deel, *Wat de liefde mij vertelt*, gaat over de goddelijke liefde. Geluk en crises wisselen elkaar af en dat leidt tot een grote climax, vervolgens een kalme reflectie en ten slotte vult het orkest de zaal met liefde. In de partituur staat dat Mahler de laatste maat 'niet scherp afgesneden' wil laten klinken. De grens tussen geluid en stilte is daarmee een zachte grens. Hoe groots de *Derde symfonie* in alle opzichten ook is, Mahler zoekt vaak genoeg de stilte op. Het fluisterende vierde deel, de muziek vanachter het podium, alles doet ertoe. Het kleine, het grootse, het verhevene en het volkse. Het is de wereld in één symfonie.

Bart de Graaf

Deel IV

O Mensch! Gib Acht!
Was spricht die tiefe Mitternacht?
'Ich schlief! Aus tiefem Traum bin ich erwacht!
Die Welt ist tief! und tiefer als der Tag gedacht!

O Mensch! Tief ist ihr Weh!
Lust tiefer noch als Herzeleid!
Weh spricht: Vergeh!
Doch alle Lust will Ewigkeit.'
Wenn du es wüßtest,
Was bangen heißt in einsamen Nächten,
Umschauert vom Sturm, da niemand tröstet
Milden Mundes die kampfmüde Seele,
Wenn du es wüßtest,
Du kämest zu mir.

Wenn du es wüßtest,
Was leben heißt, umhaucht von der Gottheit
weltschaffendem Atem,
Zu schweben empor, lichtgetragen,
Zu seligen Höhn,
Wenn du es wüßtest,
Du lebstest mit mir.

O mens, luister!
Wat vertelt ons de peilloze middernacht?
'Ik was in diepe slaap, en droomde.
De wereld is peilloos, dieper dan de dag kon
vermoeden.
O mens, 's werelds smart is groot;
's werelds wellust echter nog groter.
Alle pijn is vergankelijk
maar genot is zonder einde.'
Als je zou weten
wat huiveren is in eenzame nachten,
beangstigd door een storm, zonder zachte stem
om de moegestreden ziel te troosten -
als je 't zou weten,
dan kwam je naar mij.

Als je zou weten
wat leven is, omgeven
door Gods scheppende adem,
omhoog te zweven, gedragen door licht,
naar zalige hoogten -
als je 't zou weten,
dan deelde je het leven met mij.

Uit: Friedrich Nietzsche, Also Sprach Zarathustra

Deel V

Bimm bamm bimm bamm

Es sungen drei Engel einen süßen Gesang;
Mit Freuden es selig in dem Himmel klang,
sie jauchzten fröhlich auch dabei,
Daß Petrus sei von Sünden frei.

Und als der Herr Jesus zu Tische saß,
Mit seinen zwölf Jüngern das Abendmahl aß:
Da sprach der Herr Jesus: Was stehst du denn
hier?
Wenn ich dich anseh', so weinest du mir!

Und sollt' ich nicht weinen, du gütiger Gott.
Du sollst ja nicht weinen!
Ich hab' übertreten die zehn Gebot;
Ich gehe und weine ja bitterlich.
Du sollst ja nicht weinen!
Ach komm und erbarme dich über mich!

Hast du denn übertreten die zehen Gebot,
So fall auf die Kniee und bete zu Gott!
Liebe nur Gott in alle Zeit!
So wirst du erlangen die himmlische Freud'.

Die himmlische Freud' ist eine selige Stadt,
die himmlische Freud', die kein Ende mehr hat!
Die himmlische Freude war Petro bereit't,
durch Jesum und Allen zur Seligkeit.

Drie engelen zongen een lieflijk lied;
de hemel werd vervuld van zalige vreugde.
Blijmoedig jubelden ze erbij
dat Petrus' zonde vergeven zij.

En toen Jezus aan het avondmaal zat
met zijn twaalf discipelen
sprak hij: waarom sta je daar zo?

Ik zie tranen in je ogen staan!

Waarom zou ik niet wenen, goede God?
Droog toch je tranen!
Ik heb de tien geboden overtreden
en schrei bittere tranen.
Droog toch je tranen!
Kom, Heer en ontferm u over mij!

Heb je de tien geboden overtreden,
kniel dan hier en bid tot God.
Heb God lief, nu en voor altijd,
en de hemelse vreugde zal je ten deel vallen.

De hemelse vreugde, die oneindig is
als een gezegende stad.
Jezus heeft de hemelse vreugde geschonken
aan Petrus, en aan alle mensen.

Uit: Des Knaben Wunderhorn

foto: Peter Rigaud

biografie

Claus Peter Flor

Alweer enkele decennia behoort Claus Peter Flor (1953) tot de absolute top van de Duitse dirigenten. Hij kan bogen op een indrukwekkende carrière. Na zijn studie bij onder anderen Rafael Kubelík en Kurt Sanderling werd hij al op 31-jarige leeftijd benoemd tot chef-dirigent van het Konzerthausorchester Berlin. Daarna was hij jarenlang actief als gastdirigent bij grote orkesten als de Berliner Philharmoniker, het Dallas Symphony Orchestra en recentelijk het London Symphony Orchestra. In Nederland was hij te gast bij onder meer het Rotterdams Philharmonisch Orkest en het Koninklijk Concertgebouworkest. Van 2008 tot 2014 was Claus Peter Flor chef-dirigent van het Maleisisch Philharmonisch Orkest. Sinds 2017 is hij chef-dirigent van het Orchestra Sinfonica di Milano Giuseppe

Verdi, waarmee hij nog niet zo lang geleden een complete Mahlercyclus op cd heeft gezet.

Ook als operadirigent heeft Flor veel belangrijke uitvoeringen op zijn naam staan in aanzienlijke operahuizen in Berlijn, München, Houston en Amsterdam. Al lange tijd heeft hij een warme band met het Théâtre du Capitôle in Toulouse, waar hij een groot aantal producties heeft geleid.

Het eerste optreden van Claus Peter Flor bij een voorganger van Phion, Het Gelders Orkest, in februari 2017, leidde tot een informele verbintenis met het orkest in de jaren erna.

biografie

Katarina Bradić

‘Een mezzo van hoog niveau in het hele bereik van haar stem ongeacht de dynamiek en een geweldige actrice’, zo typeerde de Engelse pers de vocale kwaliteit van de Servische mezzosopraan Katarina Bradić. Ze volgde haar opleiding in haar geboorteland en sloot die af aan het conservatorium van Wenen. Haar debuut maakte ze in 2002 in het Servisch Nationaal Theater in Novi Sad in de *Cavalleria Rusticana* van Mascagni. Het vak leerde ze terdege kennen als een van de vaste zangers van de Vlaamse Opera.

In de loop der jaren heeft Katarina Bradić talloze operarollen vertolkt in de meest uiteenlopende operahuizen. Zo zong ze in het Theater an der Wien, de Bayerische Staatsoper in München, het Teatro Real in Madrid en De Nationale Opera in

Amsterdam. Bijzonder was in 2013 haar aandeel in *Mahlermania*, een unieke theatrale productie over het leven van Mahler, in de Deutsche Oper Berlin. Het repertoire van Katarina Bradić bestaat voor een belangrijk deel uit barokke opera, maar ook opera's uit de negentiende en twintigste eeuw zingt zij graag. Zo is ze een veelgevraagd zangeres voor de titelrol in Bizets *Carmen*.

Ook in de concertzaal is Katarina Bradić regelmatig te vinden en trad ze op in onder meer de Wiener Musikverein, de Berliner Philharmonie en de BBC Proms.

Foto: Marco Borggreve

biografie

Consensus Vocalis

‘Uitmundend in karakter en kleur’ kenschetste de NRC de grote vocale kwaliteiten van Consensus Vocalis. Het koor ontstond in 1990, voortgekomen uit de Stichting Twentse Matthäus-Passion Oldenzaal. In eerste instantie legde het koor zich toe op de uitvoering van het werk van Bach, met name de Matthäus-Passion. Memorabele uitvoeringen daarvan waren die met het Combattimento Consort en het Nederlands Philharmonisch Orkest in het Amsterdamse Concertgebouw.

Maar in de jaren na 2000 heeft het koor, dat momenteel onder leiding staat van Béni Csillag, zijn repertoire aanzienlijk uitgebreid en reikt het inmiddels van a capella, opera en kamermuziek tot pop, jazz en de grote symfonische werken.

Componisten als Andries van Rossem, Willem Boogman en Jan Welmers schreven in opdracht van het koor vocale composities. Daarnaast is het koor uitgegroeid tot een veelgevraagd partner van talloze ensembles. Die komen uit de regio Gelderland – Overijssel, waaronder Phion en de Nederlandse Reisopera, en buiten de regio zoals Holland Baroque, het Nederlands Blazersensemble en het Rotterdams Philharmonisch Orkest.

Met het Orkest van het Oosten maakte Consensus Vocalis diverse opnames met onder andere de tweede symfonie van Mendelssohn, de Negende symfonie van Beethoven en de Matthäus-Passion van Bach. Recentelijk verscheen een cd met werk van de Letse componist Peteris Vasks.

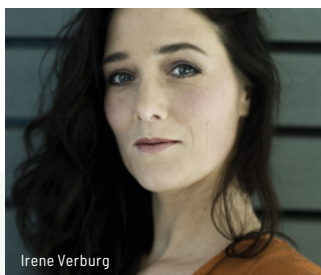
foto: Marco Borggreve

biografie

Kinderen uit het Nationaal Kinderkoor en het Nationaal Jongenskoor

Het Nationaal Kinderkoor en het Nationaal Jongenskoor worden georganiseerd door Vocaal Talent Nederland. Deze stichting legt zich al ruim 30 jaar met veel plezier en toewijding toe op de vocale training van jonge zangtalenten in de leeftijd van 6 tot en met 29 jaar. De kinderen en jongeren worden door het hele land gescout en opgeleid. Onderdeel van de stichting zijn de Nationale Koren, die een belangrijke ervaringsplek en kansen voor verdere muzikale ontwikkeling bieden. Voor jongeren zijn er het Nationaal Vrouwen Jeugdkoor en het Nationaal Gemengd Jeugdkoor en voor jonge kinderen vanaf 6 jaar speciale zangklassen. Momenteel zingen ruim 200 kinderen en jongeren in de verschillende koren. Dat doen ze vol overgave in hun vrije tijd. De Nationale Koren hebben

een indrukwekkende staat van dienst. In de loop der jaren is met veel succes meegewerkt aan zo'n honderd verschillende producties met orkesten als het Koninklijk Concertgebouworkest, Radio Filharmonisch Orkest en de Berliner Philharmoniker. De artistieke directie van Vocaal Talent Nederland wordt gevormd door Irene Verburg en Wilma ten Wolde.

Irene Verburg

Béni Csillag

Wilma ten Wolde

biografieën

Béni Csillag, Irene Verburg en Wilma ten Wolde

Béni Csillag (1976) begon zijn muzikale opleiding op 6-jarige leeftijd met vioollessen. Na verschillende instrumenten bespeeld te hebben, begon hij in 1995 aan zijn studie koor- en orkestdirectie aan de Liszt Ferenc Academie in Boedapest. Naast deze hoofdvakken studeerde Béni tevens muziektheorie en schoolmuziek. In 2001 ronde hij zijn studie af. Sinds september 2005 woont Béni Csillag in Nederland. Hij studeerde koordirectie aan het Koninklijk Conservatorium bij Jos van Veldhoven en Jos Vermunt. In september 2008 behaalde hij hier Cum Laude het Master-diploma. Hij is dirigent van Consensus Vocalis en het Nederlands Studenten Kamerkoor. Hij heeft concerten gegeven met het Nederlands Kamerkoor en als repetitor gewerkt met het Groot Omroepkoor, Cappella Amsterdam en Chorwerk Ruhr en als gastdirigent opgetreden met het Koor van de Hongaarse Radio in zijn geboortestad Boedapest en het Kamerkoor van de Sloveense Philharmonie.

Als vocal coach en dirigent van het Nationaal Jongenskoor heeft **Irene Verburg** haar naam gevestigd als specialist voor jonge zangstemmen. Als vaste zangcoach bij de Nationale Koren heeft ze veel concerten vocaal voorbereid. Zij

werkt met het koor en individuele zangers aan flexibiliteit en onderscheidende kwaliteit van de koorklank, passend bij het concertrepertoire en bij de wens van de betreffende maestro's onder wie Vladimir Jurovsky, Yannick Nézet-Séguin en Sir John Eliot Gardiner. Irene Verburg is dirigent van het Nationaal Jongenskoor en de Solistenklas; daarnaast treedt zij op als soliste in oratoria, lied- concerten en opera.

Wilma ten Wolde, dirigent van het Nationaal Kinderkoor, is een internationaal vooraanstaand deskundige op het gebied van de training van jonge zangers. Zij geeft masterclasses in binnen- en buitenland en is jurylid bij diverse internationale festivals. Eerder was zij docent aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag op de vakgebieden solfège en ensemblezang. Wilma ten Wolde bereidde vele koorproducties voor met de Nationale Koren voor dirigenten als Sir Simon Rattle, Mstislav Rostropovitsj, Bernhard Haitink, Nikolaus Harnoncourt, Riccardo Chailly, Jaap van Zweden, Ed Spanjaard en Iván Fischer. In 2019 werd zij benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau vanwege haar verdiensten voor de ontwikkeling van klassieke zang voor jeugd en jongeren in Nederland.

Ben jij erbij?
Koop je kaarten
op **phion.nl**

Sprankelende
feestdagen

en een
muzikaal 2023

16.12 – 26.12 Symfonische kersttraditie
met Mahler

05.01 – 15.01 Verrassende
nieuwjaarsconcerten

phion

Orkest van
Gelderland
& Overijssel

Binnenkort in de concertzaal

Nieuwsgierig wat er binnenkort speelt?

Kijk op phion.nl voor meer informatie én alle concerten, en schrijf je in voor onze nieuwsbrief, dan blijf je automatisch op de hoogte.

05.01.2023 – 15.01.2023

Nieuwjaarsconcert met Dvořák & Kodály

Feestelijke muziek uit de Balkan om zingend en dansend 2023 in te gaan. Met op de bok dirigent Henrik Schaefer, de bekende juryvoorzitter van 'Maestro' en met speciale gasten Slobodan Trkulja & Balkanopolis wordt dit een vrolijk nieuwjaarsconcert.

03.02.2023 – 12.02.2023

Symfonische Oriënt met Aylin Sezer en Nai Barghouti

Een grensverleggend concert op het raakvlak tussen oost en west met muziek geïnspireerd op Duizend-en-een-nacht en de Egyptische zanglegendes Umm Kulthum en Fairouz.

01.03.2023 – 12.03.2023

De Vierde van Bruckner & Mozarts Vierde Hoornconcert

Een symfonisch feestje rondom twee grote componisten uit Wenen. Hoornist Laurens Woudenberg soleert in het *Vierde hoornconcert* van Mozart. De beroemde ouverture van Mozarts *Die Zauberflöte* en Bruckners *Vierde symfonie* maken het concert compleet.

Met dank aan:

Ministerie OCW, Provincies Gelderland en Overijssel, gemeentes Apeldoorn, Arnhem, Enschede en Nijmegen, Familie Heersink Innovatie Fonds, Paul Pella Fonds, Sociëteit Apollo, Stichting Vrienden van Phion, Appeldoorn, Bömer Engineering services, Koninklijke Burgers' Zoo, Den Hartog Heuff notarissen, Dirkzwager, Eshgro, Heutink Foundation, INN'Twente, Landgoed De Wilmersberg, Rabobank, Regalis, Unica, Van 't Hof Schoonmaak en ZON Zwolle.

Phion steunen middels partnerschap? Kijk voor meer informatie op phion.nl bij Steun.